

E. O.

charis

DINAINTE ȘI
DUPĂ RĂSBOI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201402579

Bibl. Univ. Cluj.

N- 25431925

1925

213785

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DINAINTE DE RĂZBOIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Castelul Bran

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ciudat e, cum sufletul îndură schimbările ce-i impune viața.

Cei tari merg înainte, neîngăduind tânguirilor și imputărilor să pue piedică mernirii lor.

Eu simțiam cum fiecare an, ce trecea, rupea câte ceva din mine: o dorință, o credință, o amăgire plină de nădejde; dar, odată cu pierderea atâtor lucruri scumpe, creștea în mine o putere nouă, ce mă apăra ca un scut în contra neprevăzutului.

Eram singuratecă; totdeauna am fost singuratecă — nu în viața mea de toate zilele, dar în sufletul meu. Cred că toți oamenii sunt

singuri în sufletul lor; iar aceia, a căror voință nu se poate plăcă după poruncile altora, sunt încă și mai singuri.

Dealtfel, nu mă pot împiedica a crede că fac parte dintre cei tari din această lume, gata să mă înfrunt pe mine și Soarta.

Am venit în țara aceasta ca fetiță blândă și nevinovată, supusă, sfioasă, iubitoare, încrezătoare în dreptul meu la fericire. Dar viața m'a prins, m'a lovit și m'a batjocorit: mi-a poruncit să duc luptele mele, să stau dreaptă și singură și să-mi croiesc legile după cugetul meu.

De ochii mulțimii eram silită, ca toți călătorii acestei lumi, să mă supun jugului zilnic; dar în mine însă-mi știam ce eram și ce doream să fiu.

Nimeni și nimica nu mă putea îndepărta de visul pentru care trăiam, nici scoate din credința care mă făcea să iert Viața și Omenirea.

Deasupra tuturor, iubirea trăia în inima

mea, o lumină mare care de nimic nu putea fi întunecată; nici de înșelăciuni și amăgiri, nici de ură sau de neîncredere, și încă mai puțin, de neînțelegerea oamenilor. Lumina lăuntrică ce mă ținea, credință a sufletului meu, era mai puternică de cât toate: neînviată, nevătămată; o pavază care mă apăra împotriva pornirilor de nimicire.

Și din cauza celor ce simțiam în mine ca o flacăra, pe care nici o restriște nu o putea stinge, toți aceia, cari au însemnat ceva în viața mea, mi-au dat veșnic tot ce aveau mai bun.

Nici o încercare din câte făcusem, nici o luptă, nici o înfrângere n'au lăsat vre-o amărăciune în sufletul meu. Tot ce îndurasem, tot ce suferisem, toate bucuriile, par'că ațâțau flacăra lăuntrică ce mă însuflețea. Nici un necaz nu s'a lipit de mine, n'am dorit să mă răzbun pe cei cari mă loveau; mai de grabă mă prindea dorința de a-i chema la mine, ca să-i fac să priceapă amărăciunea și zădărnicia urei.

Eu nu desprețuiam pe fetița ce fusesem, dar mă bucuram de pavăza ce crescuse peste slăbiciunea ei, fără să regret însă nici-una din desamiăgirile încercate; toată amărăciunea ei, lacrimile ei, dorurile și năzuințele ei au ajutat la înfăptuirea femeii ce eram acum.

Singură, da, cu singurătatea celor tari, a aceluia cari mai ales călăuzesc în loc să urmeze, dar iubitoare, cu o inimă veșnic gata să priceapă, să ierte și să ajute.

Dar, mai presus de toate, un lucru mi-era sfânt: iubirea pentru țara aceasta, pe care mi-o apropiasem prin lacrimi și suspine.

Mă simțeam legată de ea cu lanțuri de fier, prinsă prin inimă, creier și sânge; simțeam că fiecare din cei șase copii, pe care îi născusem pentru ea, era o verigă a acestui lanț puternic, pe care numai moartea sau un cataclism putea să-l rupă.

Mi-aduc aminte când, într'o zi, călăream cu al doilea fiu al meu, un băețandru cu părul auriu, cu ochii vioi și bucuroși, de culoarea cerului. El călărea pe un cal alb ca zăpada, o mică făptură îndărătnică, care sălta înaintea mea ca o căprioară.

Cutreeram în fuga mare niște poieni întinse, năpădite de flori. Pe alocurea fânul fusese cosit și mirosul se înălță ca tămâia în văzduhul îmbălsămat; în fund înalții munți stâncoși, impunători și tăcuți, nemuritori în a lor măreție.

Oprisem calul, ca să privesc cum copilul sărea de ici până colo pe căluțul a cărui coadă albă, ca o dâră de fum, mătura iarba înaltă.

Era la începutul marelui război european; se vorbise de abdicarea bătrânului rege, în urma unor neînțelegeri adânci între el și poporul său; se mai șoptise că noi, generația cea tânără, ale căror vieți erau deschise înaintea noastră, trebuia să-l urmăm în sur-

ghiun, dacă se hotăra să plece. Toată firea mea se ridică împotriva acestor gânduri; luptătoarea ce suâcnea în mine era hotărâtă să zădărnicească o asemenea întocmire.

Cum! să fiu silită să părăsesc această țară, care în fine era a mea, în a cărei inimă mă strecurasem, încet dar sigur?

Cum! să părăsesc acest popor, care începuse să se încreadă în mine și să privească spre mine ca la nădejdea cea viitoare; să părăsesc munca mea, casa mea, viitorul meu, dreptul meu de a mă odihni pe veci în pământul românesc?... Nu, nu; așa ceva nu se putea întâmpla, niciodată!

Și privind pe micul călăreț cutezător pe căluțul lui alb ca zăpada, simțiam că-l dăruisem cu gândul să fie al țării, și că țara era a lui.

Bucuria de viață care-l însuflețea și-l făcea să lase capul pe spate, zâmbind spre cer, era în legătură strânsă cu câmpiile și cu munții, cu pădurile și cu apele acestei țări,

care era a lui. Fiecare strop din sângele vi-
nelor lui îl lega de pământul pe care călă-
ria; niciodată el n'ar fi putut să se simtă
acasă într'altă țară; aceasta era moștenirea
lui, dreptul lui.

Și atunci am priceput, că chiar dacă alții
s'ar fi hotărât să plece, eu m'ași fi înfipt cu
copiii mei în pământul acesta, și, ca să ne
desprindă de el, ar fi trebuit să smulgă și
inimile din noi.

DUPĂ RĂZBOIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

M. S. Regina și sărmanele din jurul Branului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sase ani plini s'au scurs de la sfârșitul războiului; șase ani... Timpul zboară și sunt atâtea de făcut!

Toți ne-am închipuit pacea într'altfel și cu greu unii din noi s'ar fi gândit că bătrâna, noastră Europă se va putea schimba așa de tare. Nici nu ne închipuiam că atâtea probleme se vor înfățișa deodată. Probleme care tae adânc în vechia rânduială a lucrurilor, în viața, în obiceiurile și în gândurile noastre. Am văzut prăbușindu-se instituțiuni, căzând ceea ce credeam așezat pe temelii neclintite și am văzut disprețuindu-se tradiții

vechi, și vechi credințe luate în răs. Am trebuit să ne obișnuim cu o violență de limbaj care uneori ne cutremură. Am asistat la nivelarea claselor, la ridicarea maselor, la o enormă evoluție într'un timp așa de scurt. Am văzut dispărând multe lucruri frumoase la privire; bună parte din pitorescul vieții s'a dus, pentru a face loc unor instituțiuni mai practice, dar mai puțin atrăgătoare.

Lumea a devenit mai gălăgioasă, mai vulgară; fiecare are mai multe drepturi sau crede că le are. Întrucât însă fiecare a profitat de aceste preschimbări, rămâne încă de văzut.

Nu am fost nici odată printre cei cari protestează în potriva progresului real sau contra libertății bazate pe ordine. Nu aprob întotdeauna, ba adeseori deplâng chiar deformarea lucrurilor, pentru că am suflet de artist.

Slavă Domnului însă că au mai rămas unele singurătăți în care, aceia care găsesc

lumea prea plină, pot afla un refugiu, mai ales în țara noastră cu atâtea poteci neumblate.

Mi-a trebuit aproape doi ani, după război, ca să mă regăsesc, ca să mă obișnuiesc cu împrejurările vechi-noi, ca să repui, în oarecare măsură, lucrurile în ordine, ca să adaptez pe „azi“ cu „ieri“.

Am pierdut cât mai puțin timp posibil regretând, asemuind, deplângând. Sunt din fire un constructor și constructorii trebuie să-și încoarde mușchii, să nu piarză puterea prin tânguiri. Am încercat întotdeauna să prind ocaziile, să trag cel mai bun folos din ele și veșnic sfătuesc pe ceilalți să facă la fel.

Mai presus de toate, de plângeri și de slăbiciuni, toate lucrurile au și o parte bună; să căutăm numai a o desprinde, să o întrebuițăm, să ne-o apropiem.

Pacea nu a adus odihnă, ci numai o puternică nouă tensiune, o adaptare la împrejurări vitregi, un efort ca pacea să nu se prefacă din nou în războiu,

Noi aparținem unei părți turburate a lumii, dar Țara noastră a devenit de două ori mai mare ca întinderea ei de odinioară. Acum ne-am întors la ceea ce era din veci al nostru, și deoarece am căpătat aceste largi și noi ținuturi, ele trebuie să fie cercetate, înțelese și cuprinse în inimile noastre.

Intr'adevăr, în toate privințele viața mea a fost tăiată în două jumătăți: prima jumătate părăndu-mi-se mult mai îndepărtată decât numărul de ani ce ea îmbrățișează.

M'am reîntors la Cotroceni, la Copăceni, la Sinaia și la Horezu. Am plutit din nou în sus și în jos pe Dunăre, am reluat stăpânirea munților, a dealurilor și a șesurilor.

Am călărit încă odată dealungul întinselor maluri ale mării. Am privit apusurile de soare, secerișurile, troenele de zăpadă ale iernii; am fost acoperită de praful lungilor, nesfârșitelor drumuri românești, ce acum se întind încă și mai departe. Toate scumpele

și vechile adăposturi arătate în cartea „Țara mea“ au fost revăzute. Chiar și pe bătrâna mea maică stareță o regăsim încă în viață; ea privi la mine cu un zâmbet sfios, pe deasupra prăpastiei groaznice a celor doi ani de războiu.

Intotdeauna îmi pare că e ceva teamă în fețele pe care le întâlnesc în locurile, care au cunoscut greul jug al dușmanului. O îngrijorare urmărește pașii lor: cei doi ani de ocupație și-au lăsat pecetea.

Eu am reclădit căsuța dela Copăceni, după tipicul caselor boierești ale vremurilor trecute; i-am dat pridvorul cu stâlpii albi pe care-i visam, cu un larg acoperiș sur-argintiu de șindrilă. Am sădit grădina mea, în fiecare an câte puțin; căci toate merg încet în zilele astea, timpurile fiind grele.

Povățuiesc pe toată lumea să iubească grădinele, și cu cât mai grea va fi munca, cu atât mai mare și mulțumirea.

E straniu și uimitor să vezi cum omenirea în vremuri de pace își cheltuește fără rost tot ceace și-a agonisit, și cu câte opinteli de necrezut alcătuește totul, din te miri ce, în zile de restriște. Se întâmplă așa, în virtutea unei adânci legi de compensare ce se simte, fără a se putea tălmăci. Sunt prea prinsă ca să adâncesc rostul lucrurilor, și totuși am învățat și am văzut, în parte am priceput, atâtea lucruri, dela războiu încoace.

Și am cugetat gânduri neobișnuite regi- nelor; dar acum nu vreau să împovărez pe nimeni cu asta.

Ureimea de după războiu este ca o lungă convalescență după o boală grea. Nu mai pot fi aceeași, nu numai pentru că am îmbătrânit, dar și pentru că s'a făcut o așa mare schimbare într'un timp atât de scurt.

Mircea, fiul meu cel mic, răpit la începutul furtunei, nu știe nimic despre acest „post-bellum“.

El zace rece și tăcut în mormântul său. Nu mi-a fost dat să văd ce-ar fi zis, dacă trăia și avea să înfrunte plăcerile și durerile lumii acesteia. Iar când intru în vechia biserică, spre a depune pe mormântul lui florile proaspete ale fiecărui anotimp, pășind acest prag, mi se pare că mă întorc la zilele ce nu mai sunt.

Ceilalți copii au evoluat împreună cu mine, fiecare urmându-și ursita, după voia lui Dumnezeu.

Toți iubesc țara lor ca și mine; ei au învățat să fie mai întreprinzători, căci le-am deschis ochii asupra timpurilor în care trăim. Suntem conștienți de schimbările ce ne-au ajuns, rămânând statornici în ceea ce credem că e drept.

Unele lucruri, pe care visasem să le fac „după războiu,” sunt azi imposibile; banii au altă valoare, visurile au luat alte întru-chipări.

Sunt azi mai tristă decât eram odinioară,

dar mai tare și mai liniștită. Am învățat mai bine cum să ajut... Voința mi s'a oțelit; pun mai puțin preț pe părerea altora. Iar pământul, marea și cerul îmi sunt mai dragi ca niciodată, împreună cu toate lucrurile plăcute, impunătoare și frumoase de pe pământ.

Am cutreerat cu timpul toate colțurile țării mele, atât din teritoriile cele vechi cât și din cele noi. Trebuia să le cunosc, să le văd și să pătrund adânc nevoile și nădejțile lor; dar mai am încă mult de făcut.

Eu nu pot decât să-mi împlinesc modesta mea misiune, iar pe cei tineri să-i cresc cu idealul de a continua sarcina noastră. Nu trebuie să ne închipuim că suntem indispensabili și că e fără de sfârșit timpul cât ne e dat să lucrăm. Dar, ca să fim muncitori, buni și de folos, trebuie să avem încredere în opera noastră.

Sunt încă voinică, mintea mi-e vie, sănătatea nu mi-e sdruncinată, am multe idealuri; timpul însă zboară cu nepăsare față

de fruda omenească și cum pot să știu câți ani îmi vor mai fi hărăziți, ca să duc toate acestea mai departe...

Am să zugrăvesc acum un tablou nou, un tablou de după războiu, având însă liniștea viziunilor dinainte de războiu, atât de dragi inimii mele.

Pe celălalt povârniș al munților, cari acum nu mai sunt hotare despărțind poporul nostru în două, stă un mic castel pe o stâncă re-
pede și înaintată.

Nu e decât o fortăreață rustică din vremuri mai vechi, un castel clădit poate de cruciați, dar mai probabil un punct de apărare de pe timpul năvălirilor turcești.

Pe un masiv de dealuri și munți ale căror poale mai joase sunt acoperite cu păduri de brad și de mesteacăn, el se înfățișează puternic și singuratec ca un străjer pus să păzească între șes și munte intrarea unei trecători.

Zidurile-i înalte și groase de câțiva metri

se ridică dea dreptul pe stânca, cu care sunt astfel de îmbinate încât alcătuiesc un tot.

Mai multe turnuri neregulate răsar din aceste imense ziduri, ce par că nu se mai pot cuceri. O scară strâmtă de piatră cu trepte numeroase aleargă pe o pantă dreaptă spre o uşă greoaie şi simplă, singura intrare în cetate, secretă, misterioasă şi nebăgată în seamă.

Nu are nici o năzuinţă de frumuseţe, nici de arhitectură deosebită; este numai un castel de luptă, puternic şi primitiv. Iar dacă are o istorie a sa, a păstrat-o tăinuită în mâna-i singuratecă de piatră.

În vremi trecute, cu mulţi ani în urmă, când castelul era încă pe pământ străin, am trecut odată pe la poalele acestei ciudate cetăţui. Singurătatea ei m'a atras: aş fi vrut să ştiu a cui era şi de ce părea aşa de părăsită şi neîngrijită.

Mă cuprinse un dor să o posed şi să-i redau viaţă.

Aceasta fu numai o viziune trecătoare, dispărută într'o clipă, ștersă de praful motorului meu. Nu era decât o nălucire, un vis, repede înlăturat de alte gânduri.

Însă eu niciodată nu am uitat-o: mi se părea tare, așa de impunătoare și de ciudată, profilându-se cu stânca ei pe fundul împădurit, păzitoare a drumurilor din munți și a celor câteva sătulețe culcate la picioarele ei.

După ce regiunea asta deveni a noastră, una din primele mele vizite a fost la această singuratică cetățuie, care făcuse o atât de puternică impresie asupra mea. Mă întrebam dacă mai există, temându-mă că ar fi putut să fie nimicită. Cu atât mai mult, cu cât și prin această vale dușmanul se năpustise asupra noastră.

Spre marea mea mulțumire, cetatea rămăsese neatinsă, cu înfățișarea ei războinică, sfidătoare, singuratecă, fără viață și fără ochi. Ne-am decis să o explorăm; astfel, plini de nerăbdare am urcat povârnișul greu

care duce la ea, am suit multe trepte de piatră și, cum îmi procurasem cheia, am deschis tainica poartă, singura intrare în misterioasa cetate.

Ce ciudat dar fermecător mic locaș!

O curtică interioară închisă peste tot de ziduri înalte și foarte groase, străpunse ici și colo de mici ferestre; galerii șubrede de lemn, unele așezate chiar sub acoperiș, se află dealungul acestor ziduri. Trepte strâmte și știrbite duc în diferitele turnuri, în numeroasele săli boltite, joase, spoite în alb, iar altele cu tavane de grinzi grele; edificiul întreg e de o soliditate de necrezut, în bună stare și nicidecum în ruină, dar cu totul părăginit și golit ca o inimă părăsită.

Un colțișor tăcut și trist dar nemaipomenit de atrăgător, cu o minunată vedere dela fiecare ferestruie. Iar mie mi se părea că avea un suflet adormit și doritor de a fi deșteptat.

Împreună cu copiii mei de îndată am început să țesem visuri în jurul acestui Bran

sau Brana, straniul, singuratecul, fascinantul mic castel, care nu aparținea nimănui, de care nimeni nu îngrijea, care nu a fost nicio dată iubit, nici locuit de când lumea. Bran, Brana... acest magic, pitoresc, poetic, tainic, mic loc...

Și într'o zi — căci acestea sunt cuvintele cu care se începe istorisirea evenimentelor mari și mici — într'o zi... o solie a orașului Brașov, căruia aparținea, pare-se, Bran, veni la mine, și cu vorbe asemănătoare celor întrebuițate în decursul tuturor vremurilor la oferire de daruri suveranilor, Bran sau Brana, mica cetate solitară, ciudată și răsboinică, mica fortăreață mi-a fost oferită mie!...

Cu greu putui crede urechilor mele. Dar mi se prezentaseră tot felul de hârtii cu pecetii și semnături și formule frumos sunătoare, după cum prevede legea. Și eu a trebuit să iscălesc. Totul s'a făcut cu multă ceremonie, multe bune urări și blagosloviri

și frumoase și amabile cuvinte. Apoi solia plecă, lăsându-mă pe mine cu un pergament fățos și sigilat, și Bran era al meu, al meu!...

Ca și bătrânul boier, care cu mulți ani în urmă mi-a lăsat vila părăsită din parcul trist și plin de bălării, tot acest gând a îndemnat și comunitatea din Brașov ca micul și singuraticul castel să fie predat în mâini cari să-l îngrijească și să-l deștepte la o viață pe care nu o mai trăise până aici. Mai mult nu știu, dar generosul fapt rămâne; oricare ar fi fost motivul lor, ei au venit și mi l-au oferit. De acu încolo, Brana cea iubită îmi aparține!

A fost un moment impunător când m'am dus să iau în primire mica mea cetate. Toți țărani din jur se bucurau împreună cu mine. Căci sosirea mea era un eveniment binecuvântat în viața lor sarbădă și împovărată de griji.

Acum singurateca mica cetate, fără de suflet, fără de stăpân, se va deștepta la

viață, va privi în jos de pe înălțimea ei, va deveni deodată un punct de razim, un protector al locuitorilor din împrejurimi, care va avea grije de bunul lor traiu și de nevoile lor. A venit norodul întreg să mă întâmpine. Toți în strae de sărbătoare, să-mi ureze noroc, sănătate și viață lungă; au venit să-și exprime mulțumirea că a devenit al meu castelul. Firește că au venit și cu plângerile lor, jalbele lor, căci nu ești regină și mama unui popor numai ca să primești felicitări și să auzi cuvinte de mulțumire!

Cu câtă bucurie și cu câtă tragere de inimă m'am apucat să prefac Branul meu, pentru a fi mai lesne și mai plăcut de locuit în el, lăsând să intre mai multă lumină, reparând coridoarele întunecoase, făcând odăi noi din tot felul de colțuri, întrebuițând mansardele de lemn, folosindu-mă de goluri uriașe, descoperind treceri și mici scări ascunse, transformând ciudatele turnulețe în odăi de locuit; punând însă multă băgare

de seamă ca să păstrez înfățișarea severă și primitivă a locului. Aveam un scump bătrân arhitect al casei noastre, moștenit de pe timpul regelui Carol. Și el mereu visase că-i va fi dat într'o zi să repara un vechiu castel; acum această mică și fantastică clădire a devenit munca sa preferată.

El s'a instalat acolo, ca o bufniță într'un zid vechiu, și își pune toată dragostea, toată îndemânarea să facă un adevărat giuvaer din mica mea comoară. Dar noi nu ne grăbim să isprăvim lucrul, suntem ca niște copii cu o jucărie ce ne e dragă și de care nu ne săturăm niciodată; în fiecare an, noi refacem câte ceva, fără a ne permite să schimbăm aspectul original al clădirii. Mica cetate a rămas deci puternică și semeță.

Dar acum a fost însuflețită: ochii ei sunt deschiși, este trezită, revenind cu bucurie la viață. În interior zidurile ei văruițe și de o înfățișare rustică au fost păstrate; scările sunt încă repezi, strâambe; încăperile nu

Statuia de lemn a călugărului
în rugăciune.

toate la fel, clădite după cum eră și stânca, aproape fiecare la o altă înălțime. Trebuie să ai grije să nu te împiedici de prag, să nu-ți lovești capul de pervazul scund al ușilor. De fapt tot timpul trebuie să te uiți cu luare aminte, pentru că mereu dai de colțuri neașteptate, și niciodată nu știi când vei întâlni o treaptă, un tavan prea jos, o grindă înaintată.

Mulți din generația mea au dat din cap, neaprobând gustul meu pentru o atât de nepractică locuință; „la vârsta D-tale“! adăogau cei mai mulți cu nedumerire.

Eu însă îl iubesc! și cu asta totul e zis!

Ceva copilăresc a rămas poate în inima mea: o dragoste de descoperiri romantice, de aventuri.

Eu am tot poftit pe unii din generația mea, să vie numai să-l vadă, când eu locuiesc acolo. Eu aduc pe copiii mei, pe prietenii lor, sau pe prieteni mai tineri ai mei, cari nu văd altceva decât farmecele comoarei mele!

În dosul zidurilor sale, neînchipuit de groase, am strâns o curioasă colecție de lucruri vechi de o înfățișare mai mult sau mai puțin rustică: sculpturi ciudate, chipuri vechi de lemn, piatră sau metal, chipuri care se simt la locul lor în acest locaș auster și medieval; stranii și vechi icoane pe funduri de aur, ușor aburite de vreme; vechi covoare, pietre, ulcioare, tronuri, vase de aramă și de alamă și olărie țărănească din diferite regiuni; curioase și vechi colțare și dulapuri, mese grele de stejar, neprinse în cue de fier, și scaune. Dar mai sunt și jilțuri uriașe și plăcute, sofale și divanuri, ale căror culori și stoffe fiind bine alese se armonizează plăcut cu restul, se împacă desăvârșit cu tovarășii mai severi. Și peste tot flori; florile cele mai frumoase, cele mai simple: gălbenele și floarea soarelui, alcătuiind o gamă de portocaliu și galben; apoi trandafiri și ochiul boului, dălii, buchete mari, înflăcărate de călțunași, enorme și mândre mănuchiuri

de iubiți crini albi; fiecare floare găsindu-și fondul potrivit, căpătând o însemnătate și mai mare față de zidurile văruiite sau pe blidarele și dulapurile innegrite de vreme, în adâncitele deschideri ale ferestrelor, ieșind din ciudate mici firide, săpate în nespusa grosime a zidurilor. Nu am văzut nici o casă care să iubească florile mai mult ca micul meu vechiu castel; fiecare colț are nevoie de ele, le primește, le dorește...

Toate ceardacurile au cutii pline cu mușcate roșii, și jumătate din curtea interioară a fost despărțită și transformată într'o mică grădină presărată cu flori luminoase.

Această grădiniță este mândra stăpână a unei fântâne adânci de mai multe sute de picioare.

Bătrânul meu arhitect are un talent deosebit pentru a clădi cele mai minunate vetre; fiecare din ele este de obicei zidită după înfățișarea și mărimea odăii; cele mai multe sunt adevărate vetre țărănești, văruiite, zidite

din cărămizi cu tot felul de colțuri și cu policioare eșite, pentru ca oalele și bătrânele icoane să poată găsi locul lor potrivit, părănd că au fost acolo de când lumea și par'că anume făcute pentru acel loc anumit.

La poalele castelului era o grădină de zarzavat, dealungul unei pajiști umede și de un verde de smarald, unde „nu mă uita“ crește în puzderie. Am transformat grădina într'un fel de răzor de flori, o adevărată orgie de culori, asupra căreia mica cetate privește în jos cu un zâmbet în locul încruntării cu care se uită ea altă dată.

La anumite zile, cei mai săraci dintre țărani urcă scara cea repede de piatră a castelului și se înghesuiesc în curtea cetății mele, și acolo, ca în vremuri feudale, le împart grâu, porumb, bani și haine. O întrunire mai pitorească de sdrenjăroși cu greu se poate închipui: sbârciți bărbați bătrâni cu părul lung, cu cămeși albe și chimire largi de piele și strae de culoarea pământ-

tului, femeii bătrâne, gălbejite și uscate ca niște înspăimântătoare vrăjitoare se scoboară din îndepărtajii lor munți; orfani de războiu cu ochii mari și duioși aduși aci de doicile lor istovite de necazuri, greu împovărate cu nenumărații lor copii, unii și alții răbdători, supuși, îndurători, și cuprinși de o demnitate liniștită în ciuda sărăciei lor lucii.

Și toți se îmbulzesc în jurul meu, sărutându-mi mâinile, mânecile sau poalele hainii mele; iar neîncetatele lor mulțumiri fac să pară mult prea sărăcăcioase darurile mele. Apoi cu toții pornesc din nou, bătrânii. Tremurătoare, băbuțele obosite de griji, mame și copii orfani, toți blagoslovindu-mă cu vorbe înflorite, urându-mi noroc, sănătate, viață lungă, belșug și o inimă înțelegătoare a sărăciei lor. Rugându-mă să mai viu, să viu mai des, să nu-i uit, să „mă scobor din înălfimea mea“ spre ei și să nu mă țin de alte lucruri; pe când eu, simțindu-mă umi-

lită, privesc la ei cum scoboară șchiopătând cu micul lor dar treptele cele repezi, împrăștiindu-se pe la sărăcăcioasele lor căsuțe ascunse printre dealuri...

Câte odată, întovărășită de unul sau altul din copiii mei, sau de însoțitorii mei mai tineri, îmbrăcată în strălucitul costum al ținutului, pe un căluș voinic de munte călăresc peste dealuri, prin poteci înfricoșate și repezi, ce primăvara se prefac în alpii de șuvoaie. Atunci se întâmplă ca pe neașteptate să dăm peste unul din acei ciudați, uscați și betegi bătrâni și peste femeile ce se grămădeau în curtea castelului ca să primească pomeni.

Ne salută cu bucurie însă cu nedumerire, minunându-se ce a putut face pe regina lor să rătăcească în așa de îndepărtate și până aci nici odată umblate colțuri, pe niște așa de prăpăstioase și rău ținute drumuri.

Eu mă opresc și vorbesc cu ei, ei dau din cap și oftează și zâmbesc, și în vorbirea

lor ciudată sfârșesc mai totdeauna cu o binecuvântare sau o urare de noroc și dorința lor de a ne revedea pe acolo...

Urcăm mereu pe poteci bătute, în păduri umbrite de brad, întunecoase, tainice, plăcute prin mirosul pătrunzător al reșinii încălzite la soare, prin stușișuri dese și întunecoase sau prin luminișuri cu mușchiu, încinse de brazi seculari, drepți și maestoși și ca o armată de uriași. Munții albaștri, în umbră, alcătuesc un zid atât de impunător, atât de frumos, atât de neschimbat prin puterea și trăinicia lui, încât în inimile noastre se înalță o rugăciune în cinstirea frumuseței! Ueșnica și neschimbata frumusețe a ființelor, a culoarei, a firei întregi e pentru mine ca o adâncă religie ce-mi întărește speranța în cealaltă viață, sporindu-mi credința în izbânda adevărului și a bunătății, în înfrângerea răului, a morții...

Pe amurg ne întoarcem căutând cu greu drumul peste pietrele alunecoase, iar um-

brele noastre se lungesc atât de tare, încât noi și chiar caii noștri par'că mergem pe picioaroange.

La Bran sau Brana cea iubită, cum îmi place câteodată să numesc castelul meu, care prin mine a câștigat viață, am mai stat odată o noapte, la începutul iernii, când căzuse zăpada și când o lună plină își lunea tainic palidele raze în curtea cu grijă păzită, par'că ar fi încercat să descopere tainele pe care le ascundem cu grijă de lumea din afară. Războinicul mic castel avea, în noaptea aceea, o înfățișare cu totul deosebită; d'abia se mai zărea, era ca un vis, o nălucă a închipuirii mele. Cu o lumânare galbenă făcută de maici, mirosind îmbătător a miere, am rătăcit prin cetatea mea, în sus și în jos pe nesfârșitele ei scări drepte, prin bolțile ei așa de joase, pășind cu băgare de seamă peste pragurile ridicate, prin galerii tainice care conduc la turnurile scunde cu mici ferestruți, de unde se poate vedea în

jos, spre valea pașnică în râul ce șerpuește ca o potecă strălucitoare. Nici un șgomot; tăcere adâncă, lumea fiind toată adormită, totul alb sub prima haină de zăpadă argintie la lumina puternică a lunii. Ce straniu și neînchipuit locșor pentru vremurile noastre atât de grăbite și pline de întâmplări și lupte de tot felul; un loc pașnic și ascuns.

Mă simțiam atât de departe de viața de toate zilele, aproape o străină față de mine însămi, dar atât de îndrăgostită de această lume de altă dată, de această locuință pe care ureau să o împărțesc numai cu acei care înțeleg farmecul ei precum îl înțeleg eu.

Mi-am păstrat aci cu gelozie un traiu ferit de toți acei care sunt prea dedați cu felul de traiu regesc, convențional și prea confortabil.

Uai, dar ce frig erà! Ce fantastic să te uiți în jos, atârnat asupra unei înălțimi atât de amețitoare. Și cum picură lumânarea mea

mirositoare a miere în bătaia vântului, care mă cuprindea din toate colțurile. Trebuî să mă întorc jos la focul mare, cu flăcări trosnind în vatra uriașă din lunga și joasa încăpere, care a fost odinioară un fel de pod și unde ceilalți erau întruniți, tăinuind, povestind sau ascultând cum șueră vântul în jurul vechilor ziduri. Oh! ce plăcut eră în jurul acelei vetre uriașe, ce părea ca o odaie de mare, cu un acoperiș sub care cu toții puteam să ne ghemuim cât mai aproape de jăratec.

Dar veni vremea culcării și cu toții ne împărăștiarăm în odăile noastre din cele patru colțuri ale castelului. Pe scara mea tăinuită, strâmba și repedeă scară de piatră, ascunsă în grosimea zidului, cu câte o deschidere la căpătăele ei, am scoborit cu o lampă veche de ulei, asemenea aceloră întrebuințate acum câteva veacuri de creștini în catacombe. Eu am avut aceeași senzație, că mă cobor într'o catacombă pe acea scară mică și întune-

coasă care duce în jos... tot la vale ca într'un puț.

Cum urlă vântul în jurul camerei mele de culcare, o odaie izolată într'unul din turnuri. Albă, cu tavanul scund, are ferestre cu che-nare de marmură, rămășițe dintr'o veche biserică bizantină, pe care le-am adus din Grecia și care se simt aci ca la ele acasă. Focul pâlpâe neconținut în vetrele cele mici și albe; focul flăcărilor umple camera mică cu lumina ce se joacă cu umbra, aurind zidurile albe, făcând să strălucească vechile icoane și candelarele de argint atâr-nate în fața lor, aruncând lumini neașteptate asupra vă-lului moale chinezesc, de un albastru închis.

Intr'un colț între cele două ferestre, pe un vechiu capitel de piatră al unui stâlp de bi-serică, se află un călugăr cioplit din lemn. O înfățișare impunătoare cu o față minu-nată de schimnic; el este păzitorul tăcut al acestei odăi, tovarășul orelor mele de sin-gurătate. O lumânare de ceară arde lângă

el și un vas persan, cu flori veșnic împrăpătate, stă la picioarele lui. El pare a fi în rugăciune, cu capul plecat și ochii închiși, stă ca o întrupare a răbdării și a uitării de sine. Mi-a fost dăruit de mama mea și a fost mutat din casă în casă; însă această odaie cu bolți scunde, împrejurul căreia cele patru vânturi urlă și șueră, cântând înfricoșatul lor cântec, este adevăratul său locaș. Aici și-a găsit însfârșit odihna. Nu mă ia în seamă, dar văpaia roșie a flăcărilor îi dă înfățișări de viață adevărată. El veghează asupra somnului meu și când mă trezesc în zori de zi, el e tot acolo rugându-se! Fața lui e mai firoasă și mai impunătoare ca oricând în lumina zorilor.

Fost-am oare în stare să redau ceva din farmecul Brânei celei iubite? — Mi-e teamă că nu.

Copilul meu, care iubește mai mult Brâna, mi-a zis: N'ai să fii nici odată în stare

să faci pe cel ce nu l-a văzut, să-l vadă așa cum este într'adevăr.

Și mi-e teamă că așa e.

Dar eu am vorbit despre el ca un îndrăgostit, care își cântă dragostea — e tot ceea ce pot face.

Această dragoste mi-a venit în anii mai maturi, în cealaltă parte a prăpastiei care mi-a tăiat viața în două. Ea este ca un fel de simbol pentru mine, un semn că viața se poate începe din nou... chiar și după războiu și surghiun. Se reîncepe puțin cam altfel, fără îndoială, dar cu aceeași energie mereu tânără și cu acea veșnică împropătare a credinței și speranței de care, slavă Domnului, este pururea capabilă inima omenească...